

Потайчук Ірина Володимирівна, доцент кафедри приватної охоронної діяльності Інституту управління та права Запорізького національного технічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

РОЗУМНІ СТРОКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Правова реалізація загальної засади кримінального провадження, спрямована на захист сторін від затягування кримінального процесу – «розумність строків». Розумні строки в кримінальному провадженні – строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

У кримінально-процесуальному законодавстві України відсутнє чітке визначення поняття розумних строків та критерії їх встановлення. Тому необхідним є звернення до практики Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях неодноразово висловлювався щодо сутності розумних строків.

Для прикладу, на мові міжнародних документів розумний строк кримінальної процесуальної дії – це той строк, який забезпечує надійний захист законних інтересів потерпілої сторони, інтересів правосуддя, а також забезпечує підозрюваному, обвинуваченому (підсудному) і засудженому реальну можливість використати усі передбачені законом засоби захисту від обвинувачення [1, с. 308].

Суть права на розгляд офіційно висунутого кримінального обвинувачення упродовж розумного строку полягає в тому, що особа, проти якої висунуто обвинувачення, не повинна протягом тривалого часу чекати, доки воно, а разом з ним і доля людини, буде остаточно вирішене обвинувальним чи виправдувальним вироком суду. Висунення особі кримінального обвинувачення пов'язане із її психічними переживаннями, тому кожна особа повинна мати право на "швидкий" суд. Особливо це стосується випадків, коли обвинувачення висувають неповнолітній особі й коли обвинуваченого беруть під варту.

Право на розумні строки може бути порушеним як внаслідок невинуватих затримок із розглядом висунутої особі обвинувачення, так і у разі занадто швидкого розгляду обвинувачення. Прискорення розгляду справи не повинно мати наслідком зниження якості її розгляду. Строки розгляду кримінального обвинувачення мають бути адекватними ситуації кримінального провадження. Право особи на розумні строки вирішення щодо неї обвинувачення може бути реалізоване лише за умови досягнення балансу між швидкістю і якістю процесуальних дій та процесуальних рішень органів досудового розслідування, прокурора та суду [2, с. 81-84].

Згідно ч. 3 ст. 28 КПК України критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Однак у даній нормі не врахований такий критерій оцінювання розумності строку, як важливість предмету розгляду для заявника («*Alenet de Ribemont v. France*»), що, вважаємо, слід взяти до уваги законодавцю.

Практика звернень адвокатів до слідчих суддів з клопотаннями про встановлення розумних строків, у які сторона обвинувачення зобов'язана скерувати до суду обвинувальний акт у кримінальному провадженні або закрити це кримінальне провадження є ще не досить поширеною на сьогодні, а позиція слідчих суддів не є однозначною. На жаль, такі клопотання не підлягають оскарженню в судах апеляційної та касаційної інстанції, що перешкоджає узагальненню судової практики з цього питання.

З огляду на європейську концепцію системи прав людини у кримінальному процесі, стаття 28 КПК України більше стосується прав підозрюваного (обвинуваченого). Проте, ч. 6 ст. 28 КПК України, стосується й потерпілого. Зокрема закон вказує, що потерпілий має право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК України.

Відповідно до ст. 308 КПК підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, прокурором під час досудового розслідування.

Однак, законодавець не розкрив, яким чином обвинувачений, що ним згідно з роз'ясненням ч. 2 ст. 42 КПК є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду, реалізовуватиме дане своє право – оскаржуватиме недотримання розумних строків прокуророві вищого рівня на досудовому слідстві.

Частина 2 ст. 308 КПК України, встановлює порядок розгляду скарги на порушення розумних строків. Якщо прокурором вищого рівня встановлено, що скарга на порушення розумних строків є

необґрунтованою, прокурор відмовляє у задоволенні скарги, про що сповіщає заявника. Якщо прокурором вищого рівня встановлено, що скарга на порушення розумних строків є обґрунтованою, прокурор задовольняє скаргу, про що сповіщає заявника. Водночас прокурор вищого рівня надає відповідному прокурору обов'язкові для виконання вказівки щодо строків вчинення певних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень. Проблема цієї норми полягає ще й в тому, що вона не передбачає механізму відновлення права потерпілого на розумні строки провадження. Частина 3 статті 308 КПК України говорить лише про те, що службові особи, винні в недотриманні розумних строків, можуть бути притягнуті до відповідальності, встановленої законом.

Дотримання розумних строків кримінального провадження є основоположним завданням оперативного розслідування будь-якого злочину, закріпленим у ст. 2 КПК, що відображає вимоги ст. 6 Конвенції щодо права кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Тому, вважаємо, що необхідно переглянути спосіб законодавчого закріплення «розумних строків» у вітчизняному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Рожнова В. В. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) / В. В. Рожнова. – Київ, 2012 – 398 с.
2. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник / Л. М. Лобойко. – Київ : Істина, 2014. – 432 с.